

PERE VEHILS, UN ALCALDE EN TEMPS CONVULSOS

FRANCESC PALACIO SERRA

Historiador

Resum

Membre d'una de les famílies més antigues de Badalona, Pere Vehils i Torrents (Badalona, 1799-1870) va ser un home de classe benestant, que va assolir una notable influència i prestigi entre els badalonins de la seva època. Militant liberal progressista, va ser regidor de l'Ajuntament de Badalona i alcalde diverses vegades. Va destacar, també, pel seu paper a la Milícia Nacional, de la qual va ser comandant alhora que ocupava l'alcaldia. Fins avui la biografia d'aquest personatge era pràcticament desconeguda, de la qual només disposàvem d'unes breus pinzellades per un article de l'arxiver Isidre Sabater i Arquer, publicat al setmanari *El Eco de Badalona* el 2 de novembre de 1935. La seva vida ens apropa als fets i a l'ambient de la Badalona del segle XIX fins a la revolució de 1868.¹

Paraules clau

Alcalde de Badalona, Ajuntament de Badalona, Milícia Nacional, regnat d'Isabel II, família Vehils de Badalona

Orígens familiars

Pere Vehils i Torrents,² que va ser batejat com Pere Jaume Felicià, va néixer el 22 de març de 1799 a Badalona, cinquè fill dels sis que van tenir Ramon Vehils i Blancafort i Paula Torrents i Banús.³ Naixia en una família d'orígens ben badalonins,⁴ documentada des del segle XVI i propietària d'extensos terrenys a l'actual barri del Centre, on tenien Can Vehils, la seva casa pairal,⁵ que disposava també d'una peça de terra alevada al voltant. Totes aquestes terres eren alou del marquès de Barberà, per la possessió de les quals pagaven uns censos anuals. Durant el segle XVIII i part del XIX, la família Vehils va establir a les seves terres diverses persones, parcel·lant i obligant a construir una casa en aquests terrenys, conformant el que seria el primer eixample de Badalona al voltant de la carretera Reial i el carrer de Mar, un procés al qual van contribuir també altres famílies. El més notable era, evidentment, que amb tots aquests establiments van aconseguir cobrir amb escreix el cost dels censos al marquès de Barberà.⁶

Els Vehils també van incorporar més patrimoni en forma de terres al veïnat de Pomar i de cases a la Sagrera, l'actual barri de Dalt de la Vila, a través de matrimonis. També van destacar a la política local, ja que alguns membres de la família van ser consellers de l'antiga universitat comunal i de l'ajuntament borbònic. Podem posar com a exemple a Francesc Vehils i Fàbregas, avi del biografiat, que va ser diverses vegades regidor al final del segle XVIII i batlle de la vila en el bienni de 1781-1782.⁷ Ramon Vehils i Blancafort també va ser regidor diverses vegades els primers

anys del segle XIX.⁸ D'altra banda, Paula Torrents procedia de la família que ocupava la masia de Can Claris.⁹

Els Vehils eren una família acabalada, disposaven de servei domèstic, de mossos i jornalers per a les quadres, cavallerisses i les terres alevades que tenien al voltant de Can Vehils. A part, sabem que gairebé al costat de la casa pairal, al núm. 4 de la carretera Reial, hi vivia l'oncle de Pere, Jaume, taverner de professió, una persona, segons el parer de Ramon Vehils, sense béns ni fortuna que sempre va dependre d'ell. Durant els primers anys

Ubicació de Can Vehils i la seva finca en una plànol de la zona urbana de Badalona cap a mitjan de la dècada de 1870. La casa quedava a cavall de Dalt de la Vila i el Baix a Mar, a la zona per on avui discorre l'actual carrer de Jaume Borràs. AHBDN. Fons Ajuntament de Badalona. Plànol general de la vila, [1876-1877].

de vida, Pere va conviure a la casa familiar amb el seu pare i els seus germans Josep i Teresa,¹⁰ atès que els altres germans havien mort de forma prematura i també Paula Torrents havia mort durant la infància de Pere. Finalment, als padrons d'aquests anys, hi podem trobar la seva àvia Ignàsia Blancafort i la rebestia Maria Vehils i Fàbregas, de 68 anys, que degué quedar soltera en haver-se fet càrrec d'algun familiar d'edat avançada.

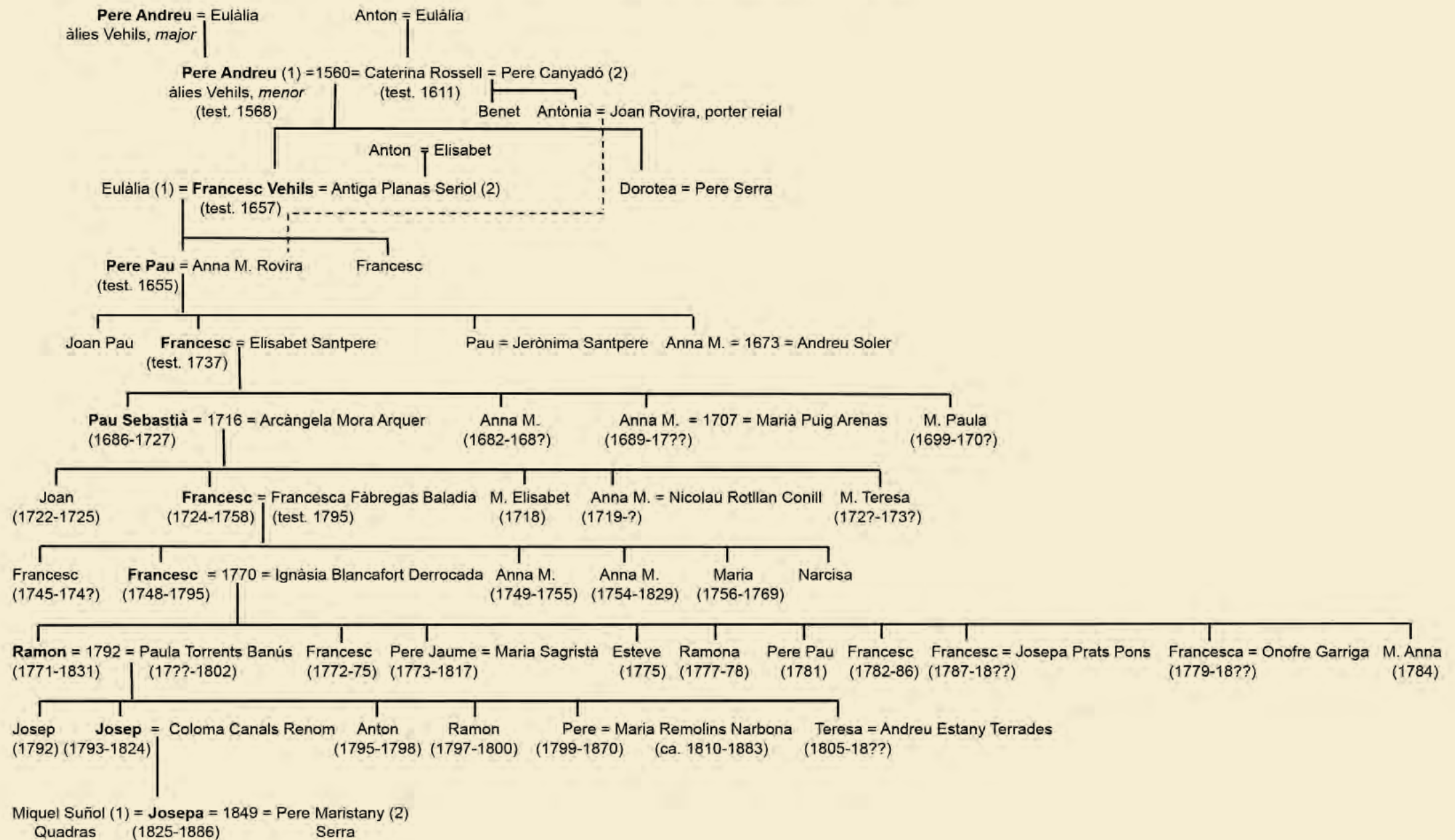
Com a fill no primogènit d'una família de pagesos, Pere Vehils és el que s'anomena *cabaler*, és a dir, un fill no destinat a ser l'hereu als quals se'ls buscava un ofici. Suposem que Pere va rebre una educació prou notable, no pel fet de saber llegir i escriure, sinó perquè si comprovem algun escrit que per força redactà ell mateix s'expressava amb prou desimboltura. Pel que fa a l'ofici, és esmentat com a fideuer o semoler a Manlleu el 1831, on calculem que vivia aproximadament des de 1826, perquè deixa de constar al padró. Els fills que esdevenien cabalers, els quals depenien de la legítima que els pertocava del seu pare, si aprenien algun ofici, era habitual que anessin a viure a una altra vila o ciutat. Un cas anàleg és el del seu oncle Francesc,¹¹ que va ser xocolater i passà a viure al Vendrell amb la seva esposa, Josepa Prats. Pere s'estaria pocs anys a Manlleu, perquè, a la mort de Ramon Vehils el 1831, va ser cridat per a l'obertura de testament, del qual va rebre part dels béns del patrimoni familiar, cosa que no era gaire habitual. Ramon justificava aquest llegat al seu fill "per los molts agradables serveis y prestams d'ell rebuts".¹² Pere no va assistir directament a la lectura del testament, sinó que hi envià en representació el seu amic Pere Grau, fabricant de cordes de viola.¹³ Va rebre dos terrenys i dues cases. En aquest moment Pere va decidir tornar a Badalona i s'instal·là en una de les cases heretades del seu pare, al barri de Pomar de Baix. Ho sabem perquè el 1842 s'empra la fórmula "casa propia del señor Bahils",¹⁴ situant-la a llevant de la població i una mica lluny del

nucli urbà. Aquesta casa era el núm. 88 del carrer de Sant Bru i, d'acord amb les indicacions de diversa documentació, era en una de les cantonades de la riera de Matamoros.

La resta del patrimoni, inclosa Can Vehils, anà a les mans de l'hereva universal, Josepa Vehils i Canals, filla del seu germà gran, Josep, mort pocs anys abans. Com que era menor d'edat, de fet gairebé va néixer alhora que moria Josep, Ramon Vehils va designar el seu fill Pere i altres homes de confiança tutors i administradors dels béns de Josepa. Fem notar l'absència de la seva mare, Coloma Canals, que poc després es casà en segones núpcies amb Josep Rosés i Torrents-Lladó. No sabem quina relació van mantenir oncle i neboda, però sembla que quan el període de tutoria havia acabat, vers 1846, Pere va continuar exercint de procurador o administrador dels béns, possiblement per la confiança de ser el seu oncle, i cobrant un sou. El 1849 Josepa va decidir revocar aquests poders.¹⁵ Ella aquell any s'havia casat en segones núpcies amb Pere Maristany i Serra, i anteriorment havia estat casada amb Miquel Suñol i Quadras. No sabem si a causa de la influència del seu nou marit, Josepa va denunciar el seu oncle per manca de claredat en el retiment de comptes de l'administració dels béns, ja que sospitava que qui li havia fet d'administrador s'havia aprofitat de la situació per aconseguir-ne més beneficis. Per la seva banda, Pere va reclamar a la seva neboda un total de 662 rals, pel que sembla com a compensació per la feina feta els darrers anys. El procés fou llarg, de fet no és fins al 1861 quan els dos van arribar a un acord,¹⁶ gràcies al qual van satisfer mútuament les seves demandes, per la qual cosa entenem que aquests anys, i segur que els anys posteriors, les relacions personals van ser molt fredes.

Paral·lelament, Pere es va casar amb Maria Remolins i Narbona (Sant Martí de Provençals, c. 1810 – Badalona, 1883), filla de

FAMÍLIA VEHILS (ss. XVI-XIX)

* Elaboració pròpia.
* S'han ressaltat en negreta els hereus.
* Fonts: Museu de Badalona. Arxiu Josep Maria Cuyàs; Arxiu Històric de la Ciutat de Badalona. Fons judicial; Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

Joan Remolins i de Teresa Narbona. Ella es casava en segones núpcies, ja que abans havia estat casada amb el fideuer Pere Seriol i Garriga.¹⁷ L'assumpte del matrimoni entre Vehils i Remolins és bastant escabros, perquè Remolins va intentar divorciar-se del seu primer marit el 1826 denunciant-lo davant de la cúria eclesiàstica del bisbat de Barcelona per maltractaments.¹⁸ Arran de la denúncia, com a mesura cautelar es va imposar la separació temporal, per seguretat, i va ser posada sota custòdia del tribunal a casa d'un matrimoni de confiança a Tiana el mes de maig d'aquell mateix any, on va prometre que s'hi estaria mentre durés el procés. Cal esmentar que Remolins estava embarassada de la seva primera filla, M. Teresa, que va néixer a Tiana el mes de juliol d'aquell any.¹⁹ Per la seva banda, Pere Seriol es defensà acusant la seva dona d'abandonar la casa familiar durant diversos dies i nits, i de voler-se divorciar per anar-se'n amb Pere Vehils, home amb qui s'havia vist alguna vegada Remolins, tant a soles com acompanyats. Segons Seriol, Pere Vehils havia ofert a la seva dona mantenir-la econòmicament allà on fos mentre durés la separació i Seriol sospitava d'aquesta generosa promesa. Per acabar-ho d'adobar, Vehils era creditor de Pere Seriol, el qual havia hagut d'empenyorar les seves eines de treball com a fideuer i no tenia mètode de subsistència, cosa que havia obligat Remolins a treballar i fer-se càrrec dels deutes del seu marit. L'intent de Remolins no va tenir èxit, la causa encara era oberta el 1828, i, tot i que no sabem com fou tancada, degué acabar ben aviat perquè aquell any l'econom de Badalona informà el tribunal que Remolins vivia a Badalona, però separada del seu marit, adduint que no tenia forma de guanyar-se la vida a Tiana. Però això contravenia la promesa que havia fet al tribunal, el qual va decidir recloure-la a la Casa de la Misericòrdia. No s'esmenta enlloc, però ben aviat la van obligar a tornar amb el seu marit, atès que el 1831 van tenir una segona filla, Isabel.²⁰

Sortosament per a Maria Remolins, el seu marit va morir dos anys després, el març de 1833. El mateix any, de manera gairebé immediata, va passar a viure amb Pere Vehils. Tanmateix, no es van casar fins al 1841,²¹ a pesar d'haver signat un contracte matrimonial, però desconexem per quin motiu. Finalment serà mossèn Narcís Germà²² qui donarà un informe favorable per al casament, amb els testimonis del pagès i propietari Miquel Vergés, i de Lluís Rovira, secretari de l'Ajuntament. El mateix Vehils, en la sol·licitud del 1841, reconeixia que feia vuit anys que ambdós vivien en "ilícita amistad", però no ho sabia ningú, els veïns els tenien per casats —de fet, el 1837 consta com a casat en una llista de milicians—²³ i no volien que en cap moment arribés a produir-se un escàndol a la vila a causa d'aquesta situació anòmala. Per aquest motiu, hem de suposar que, des del 1833, Pere va exercir com a padrastre de les filles de Remolins, que encara eren molt petites, tractant-les com a pròpies —qui sap si, en realitat, no eren filles de Seriol sinó del mateix Vehils— i procurant-ne el bé, encarregant-se dels dots que pertocaven a cadascuna. Fou el cas d'Isabel, que es casà amb un hereu, Francesc Banús i Riera, fill del propietari Joan Banús, alcalde de Badalona entre 1835 i 1836. Val la pena esmentar que Vehils i Remolins no van arribar a tenir fills propis, perquè no consta cap naixement als registres de Santa Maria de Badalona, i tampoc ha quedat cap mena d'indici als padrons d'habitants o d'esment a documentació notarial que pugui fer pensar en el naixement d'algun altre fill.

Gràcies a la documentació de la causa de Maria Remolins contra el seu primer marit, també hem pogut saber que l'àlies amb el qual era conegut Vehils era *Taralona*, tot i que també apareix escrit *Taratona*. Aquest sobrenom, en la segona versió esmentada, segons Neus Ronda,²⁴ també apareix al llibre de conductes del metge Francesc de Paula Parés,²⁵ de qui Pere Vehils va ser pacient. Per desgràcia, no ha estat possible esbrinar el significat

d'aquest àlies o si era personal o aplicat al conjunt de la família Vehils,²⁶ ja que els sobrenoms acostumaven a heretar-se de generació en generació, però no és gaire comú que apareguin a la documentació.

Context econòmic

Pel que fa a la seva economia i el seu patrimoni, va ser propietari de diversos terrenys agrícoles, però, sobretot, va ser propietari de diverses cases, que degueren ser les que produïen més rendes. Podem definir Vehils com un petit terratinent, no dintre del grup de grans propietaris, fet que no contradiu que fos una persona benestant que vivia tranquil·lament gràcies a les rendes produïdes per aquests béns, a més de dedicar-se a altres negocis, com veurem. Com hem dit a l'anterior apartat, per herència va rebre dos terrenys: un a La Guixera, al veïnat de Pomar (actualment barri de Les Guixeres), i un altre al de Llefia, a més de dues cases, una al carrer de Barcelona, cantonada amb la plaça de la Constitució, i l'altra a la zona de Pomar de Baix, que de fet es tracta de la seva residència al carrer de Sant Bru. Posteriorment va adquirir més béns immobles, per exemple la *Gaceta de Madrid*²⁷ recull que era propietari d'uns terrenys i una casa el 1844, el conjunt del qual era conegut com la Torre d'en Fillol.²⁸

Pel que fa a l'àmbit agrícola, el 1855 tenia un total de 5 mujades i 8 mundines conreables.²⁹ D'aquestes, quatre eren a La Guixera, la meitat dedicades a la vinya i l'altra a cereals de secà; la resta eren a Llefia, dedicades a cereals de regadiu, gràcies a l'aigua que devia utilitzar d'alguna mina. Malgrat que la segona era de mida més modesta, segons els càlculs dels amillaments era la que més produïa, de fet més de la meitat de la riquesa que si li calculava: si el 1855 se li calculen 1.187,50 rals de líquid imposable, 780 procedien del regadiu.

En tot cas, els ingressos de l'àmbit agrícola no devien ser, ni de lluny, els més importants. Amb tot, va ser un ferm defensor dels seus interessos. Per exemple, el 1863 es va manifestar a favor d'augmentar els impostos de consums al vi foraster el màxim permès per la llei per protegir la producció local, en contra de l'opinió dels comerciants de vi.³⁰ Si ens fixem en l'amillament de l'any 1854, Vehils tenia també en propietat uns arenals —un erm— al barri de Pomar de Baix. Aquest terreny el va obtenir mitjançant un establiment emfitèutic el 1848 per part d'Ignasi Llobet.³¹ Es tracta d'uns terrenys que confronten amb la riera d'en Canyadó, la carretera Reial —de fet el carrer de Sant Bru— i la finca de l'antic Mas Solei. Sobre els arenals, hi feu construir setze cases de planta baixa i pis,³² que van gaudir d'aigua corrent mercès a un acord amb Evarist Arnús el 1861,³³ en virtut del qual es compraven el 1863 un total de sis plomes d'aigua³⁴ a raó de 1.000 rals cadascuna.³⁵ Gràcies a aquesta informació, sabem que Vehils va mantenir un bon veïnatge amb el banquer

Conjunt de cases del carrer de Sant Bru, fetes construir per Pere Vehils, en una imatge dels anys cinquanta del segle xx. Josep Cortinas. Museu de Badalona. Ar. Fons Josep Cortinas Suñol.

i financer barceloní. Sobre les cases, de les quals encara avui es conserven catorze, no sabem en quin moment exacte es van construir perquè no se n'ha conservat la llicència d'obres, però, de ben segur, que va ser entre el 1862 i el 1866, perquè el 1862 havia demanat llicència per tancar els terrenys i el 1866 va demanar més termini a l'Ajuntament per acabar de construir-ne unes voreres.

Pel que fa a la part urbana, era propietari de diversos habitatges, a banda de l'esmentat conjunt del carrer de Sant de Bru. Com hem dit abans, per testament va rebre l'esmentada casa al carrer de Barcelona, cantonada amb la plaça, i la casa i residència habitual de Vehils a Pomar de Baix. El 1854 continua tenint només aquestes dues propietats, però l'any següent se'ns informa que posseeix una altra casa a la plaça de la Constitució i un corral al carrer de Dalt i, més endavant, el 1862, ja havia comprat una altra casa, al carrer del Lleó.³⁶ Al seu testament, també hi trobem que va posseir, finalment, dues cases a les places de l'Oli i de Maignon (potser fan referència als mateixos edificis dels carrers de Dalt i del Lleó, que devien ser cantoners). Podríem dir que l'àmbit on va invertir més va ser l'immobiliari, que li va permetre percebre les rendes que produïrien els lloguers o censos. A part de tot això, també va mantenir un establiment emfitèutic entre el 1839 i el 1859 d'un bloc de pisos al desaparegut carrer del Migdia del barri del Raval de Barcelona,³⁷ que va acabar venent, el qual li va reportar l'ingrés de la xifra astronòmica de 116.000 rals.

Annexa a la residència del carrer de Sant Bru, hi tenia una fàbrica de guix, fruit d'un negoci que havia iniciat el seu pare amb Salvador Llobet i Seriol, i que Ramon esmenta al testament en llegar les terres al seu fill. Vehils i Llobet tenien un acord per extreure pedres de guix a la zona de La Guixera. Ambdós posseïen

terrenys rústics en aquest indret, segurament limítrofes. La fàbrica consta als amillaments a nom de la societat Pedro Vehils y Cia.,³⁸ a voltes també anomenada Compañía de Vehils y Llobet. Sabem que Pere Vehils i Salvador Llobet signaren un establiment emfitèutic sobre aquests terrenys el 1833, propietat d'Oleguer Fluvià, en els quals es va construir la fàbrica amb dos forns i, més tard, unes dependències annexes.³⁹ A la mort de Salvador, els tractes passaran a ser amb el fill,⁴⁰ Ramon Llobet i Arquer. Pere consta als antics cadastres com a contribuïdor comercial i des de la primera matrícula de contribució industrial i comercial conservada amb dades per sectors (1845) apareix només com "Pedro Vehils", que suposem que és la dita companyia, perquè declara dedicar-se a la fabricació de guix i amb seu fiscal al carrer de Sant Bru. Val a dir que la documentació municipal porta a confusió sobre aquesta empresa, perquè el mateix any contribueix també "Ramon Llobet y Cia": per tant, pagaven la contribució per separat o eren dues companyies diferents que funcionaven associades en l'extracció de pedres en el mateix terreny? També ens és estrany que consti precisament Ramon Llobet quan el seu pare encara vivia en aquell moment. Per acabar-ho d'adobar, el 1855 Vehils posseïa per si sol una fàbrica de calç al torrent de Vallmajor. D'antuvi resulta difícil delimitar aquests negocis amb la informació de la qual disposem de moment. El que podem extreure sense cap mena de dubte és que els seus negocis eren diversos. En tot cas, d'aquesta raó social "Pedro Vehils", que relacionem amb la fàbrica de guix, en tenim notícies a les matrícules de contribució fins a l'exercici de 1888-1889. Això ens situa no només més enllà de la venda que fa Maria Remolins —vídua des del 1870— a Ramon Llobet el 1877 de la part del negoci llegada per Pere Vehils,⁴¹ sinó de la mateixa mort de Llobet el 1881. Es tracta d'una confusió de la documentació municipal, o, per altra banda, Ramon Llobet i el seu fill, Josep Llobet i Martí,

van mantenir per desídia aquest nom? Caldrà investigar i aclarir en un altre moment la trajectòria d'aquesta empresa.

Finalment, a vegades Vehils és anomenat “negociant”. Possiblement va dedicar-se a activitats com les de procurador, administrador o apoderat, i fins i tot va fer préstecs. Com hem vist, el 1826 sembla que tenia certa activitat, perquè consta com a creditor de Pere Seriol. Posteriorment tenim més notícies, n'és bon exemple que exercís de procurador i administrador dels béns de la seva neboda fora de disposició testamentària, durant uns anys. Amb tot, val a dir que també disposà al seu servei d'advocats, procuradors i agents de negocis, que s'ocupaven de les seves gestions legals i econòmiques.⁴² A través de diversa documentació notarial entre el 1856 i el 1870 hem trobat més informació sobre préstecs que va fer. No sabem si era un fet habitual, però sí que és una activitat que es va repetint amb el pas dels anys, i amb xifres de diners importants, normalment al voltant dels 5.000 o 6.000 rals. Podem posar per exemple el d'un veí, Joan Arpí, al qual va prestar 6.000 rals el 1859.⁴³ Evidentment, en els préstecs que va arribar a fer s'acordava el pagament a terminis i hipotecant la casa i el terreny del sol·licitant com a garantia fins que el deute fos saldat.⁴⁴ En certa forma, aquesta font d'ingressos també degué ser important i complementària a la resta.

Activitat política

Sense cap mena de dubte, Vehils va ser un home d'ideari liberal, contrari a l'absolutisme. Ser liberal en aquell moment era això, eliminar allò relacionat amb l'antic règim. Per aquesta raó, el 1835, quan s'estableix aquest sistema de manera permanent sota el paraigua del regnat d'Isabel II, es convertirà en un ferm defensor de la monarquia i contrari a les idees dels carlins. Entre les files liberals s'adscriu al Partit Progressista, del qual arribarà a ser president del Comitè Local la dècada de 1850.⁴⁵ Va ser regidor i alcalde a l'Ajuntament diverses vegades, i desapareixerà del panorama polític en períodes de domini dels moderats. La principal diferència entre un progressista i un moderat era la idea de la sobirania nacional, és a dir, situar la nació per davant del monarca, mentre que els altres defenien una sobirania compartida amb el rei. Els progressistes també estaven a favor de la instauració de la Milícia Nacional o d'ampliar el sufragi —tot i que sempre censatari— i de la idea del progrés, entès com el desenvolupament econòmic i social del país.

Pocs anys després de la instauració de l'estat liberal, amb els progressistes al poder, va esdevenir alcalde de Badalona el 12 d'agost de 1839. Això es va produir després de les eleccions celebrades el 4 d'agost, ordenades pel capità general,⁴⁶ que ha-

Signatura de Pere Vehils. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.

via fet que es perllongués més enllà dels dos anys (de manera habitual era un bienni) el mandat del seu predecessor, Francesc d'A. Planas i Barriga, del qual Pere Vehils va criticar-ne la gestió econòmica, però, de fet, tampoc tenim gaires notícies d'aquest mandat, a causa d'un considerable buit documental al llibre d'actes del ple entre el 1839 i el 1841. Suposem que, en aquest moment, per arribar a ser elegit alcalde, Vehils tenia una influència notable entre els liberals progressistes i probablement en aquest moment ja n'era el cap visible en l'àmbit local.

Mentre era alcalde, el 1840 es va intentar promulgar una llei d'ajuntaments que retallava el poder de les corporacions locals, pal de paller del poder dels progressistes, que era on tenien bona part del suport social, i que no va poder passar desapercebuda per a l'Ajuntament de Badalona. No s'han conservat actes de l'any 1840 i desconeixem si va existir alguna mena de debat dintre de la corporació municipal, però tot sembla apuntar que els regidors o com a mínim l'alcalde van oposar-se a la llei. La reina regent, que en aquell moment es trobava a Barcelona, pretenia sancionar el projecte de llei i els progressistes van recórrer al general Espartero, a qui es va oferir la presidència del Consell de Ministres. Quan la reina va acabar signant la polèmica llei, va fer esclatar diverses revoltes progressistes l'1 de setembre de 1840, i es van crear juntes revolucionàries que van desafiar obertament l'autoritat de la regent. Maria Cristina no tenia intenció de retractar-se ni invalidar les lleis sancionades, especialment la dels ajuntaments, cosa que fou considerada una manca de respecte cap a la Constitució. Tanmateix, al final la pressió la va obligar a dimitir i, al cap de poc, la regència fou assumida per Espartero. Té sentit, per tant, que Pere Vehils enviés una carta el 15 d'octubre d'aquell any, a través del *Diario de Barcelona*, al governador civil agraint-li haver respectat la legalitat vigent,⁴⁷ que, sens dubte, hem de relacionar amb els fets succeïts entre l'1 de setembre i el 12 d'octubre de 1840,

dia en què M. Cristina va abandonar la regència. Això, sumat al fet que una junta de ciutadans considerés Pere Vehils mereixedor d'una condecoració cívica, que va rebre el 1841,⁴⁸ com a ciutadà que havia contribuït al pronunciament de l'1 de setembre de 1840, demostra la seva implicació en aquest afer.

És important esmentar la participació de Vehils com a membre de les meses electorals. El trobem com a membre de meses durant les eleccions a diputats o senadors, sent la de 1839 la primera de la qual tenim constància, en què va exercir com a president,⁴⁹ on van guanyar els progressistes, i de nou entre el 1840 i el 1842,⁵⁰ si bé el president serà Esteve Blanch, que de fet es tracta d'un antic company seu de milícia. Habitualment, el partit que ocupava el poder i, de retruc, les meses electorals, era el que continuava ostentant el poder a tots els nivells, i, per tant, hem d'entendre que el nostre biografiat, com molts d'altres, possiblement va participar del frau electoral del període, tot i que no ho podem afirmar categòricament.

El 1843 és un any convuls per a Barcelona i la seva rodalia. A la vila s'inicià amb l'anecdòtica alcaldia de l'abans esmentat Ramon Llobet, que l'ocupà menys d'un mes. L'any comença amb l'habitual renovació de regidors amb algun entrebanc, a causa de l'oposició de l'alcalde segon i d'un altre regidor de lliurar les seves vares i insígnies. El dia 29 de gener es van poder fer, finalment, tots els nomenaments, però per una raó que no se'ns comunica, és nomenat alcalde Pere Vehils, que haurà d'afrontar una difícil alcaldia, que combinà amb la comandància de la Milícia Nacional. Al final de maig d'aquell any, la conxorxa contra el desprestigiats regent Espartero i la seva camarilla desembocà en un nou pronunciament militar i una nova revolta. A la província de Barcelona s'organitzà una Junta Suprema de Govern amb el suport del llavors coronel Joan Prim, que rebé el suport de la ciutat de Barcelona, ressentida amb el general Espartero a causa del bombardeig de

1842, i moltes altres localitats, entre les quals Badalona.⁵¹ Els regidors van enviar una comissió a presentar els seus respectes a la Junta i es va emetre una ordre de mobilització d'homes d'entre 18 i 40 anys, acollida amb entusiasme entre els més joves. Vehils s'encarregà personalment de la comandància dels milicians sense deixar l'alcaldia, un fet que va provocar la seva pràctica absència als plens de l'Ajuntament. Prim passà per Badalona el 15 de juny⁵² i al final de mes se li havien unit les forces locals.⁵³ L'Ajuntament hagué de fer un gran esforç econòmic per fer front al seu manteniment, a més d'efectuar diverses accions, com col·locar piquets a les entrades de la vila, i coordinar les seves accions de defensa amb pobles dels voltants. Sense entrar en més detalls, el pronunciament fou un èxit i Espartero va dimitir i es va exiliar.

A aquesta revolta s'hi va encadenar una de nova entre els mesos de setembre i novembre a la ciutat de Barcelona coneguda com Jamància, una reacció al nou Govern central sorgit del pronunciament i que cercava l'acompliment d'un acord anterior per democratitzar el sistema polític estatal. Evidentment, la nova revolta va significar la intervenció dels militars, però aquesta vegada majoritàriament recolzant el govern. Joan Prim, nomenat governador militar de Barcelona, el qual havia donat suport al pronunciament, ara passava a sufocar la revolta. Com bé diu Joan Villarroya,⁵⁴ les autoritats locals de Badalona, s'arreglaren al costat de Prim, cosa que demostra la seva posició liberal de tendència progressista, però ben lluny de les aspiracions de les classes més populars. Possiblement, per això, la milícia nacional va patir desercions. A més, Badalona fou escenari i centre d'operacions del militar insurrecte Narcís d'Ametller.⁵⁵ La presència del militar va despertar malestar entre els veïns, sobretot en el moment en què aquest els demanava virtualles o fer treballs forçosos fortificant llocs estratègics. Veient aquest ambient, no és estrany que surtin nombroses notícies de moviments de tropes entre Sant Andreu, Badalona i la

ciutat de Barcelona.⁵⁶ No sabem quin paper exacte tingué Vehils durant la Jamància, a més el 5 de novembre, abans de ser sufocada, el capità general va cessar-lo i nomenà alcalde Onofre Bachs, tot i que mantingué en els seus càrrecs la resta de regidors.

Sobre el cessament en particular, no hem pogut esbrinar la raó per la qual es va produir, que podria estar vinculada a la repressió que van començar a patir els progressistes des del final de la revolta, i més en el seu cas com a comandant de la milícia nacional, que recordem que va ser suprimida durant la Dècada Moderada. Això també ens podria fer suposar que Vehils, en realitat, no havia estat a favor del Govern, sinó que havia estat partidari dels postulats de la Jamància, fet del qual, tanmateix, no tenim cap mena d'indici. En qualsevol cas, al substitut de Vehils, Onofre Bachs, el trobem en moments de canvi polític vers domini moderat, per la qual cosa la substitució podria respondre sols al canvi de color a la política estatal i provincial, tot i ser anterior a la fi de la Jamància. Més llunyana i curiosa és una notícia del 17 d'octubre de 1844 al *Diario de Barcelona*,⁵⁷ que ens informa que un Pere Vehils havia estat capturat per ordre del capità general. Com no hi consta el segon cognom, no podem saber si és la mateixa persona, però creiem que podria tractar-se del nostre biografiat, però de nou desconeixem el motiu d'aquest fet. Una altra vegada caldria preguntar-se: alguna de les seves actuacions no va ser considerada correcta per part de les autoritats superiors? En qualsevol cas, aquesta notícia és de gairebé un any després, i d'antuvi no tindria massa vinculació amb el seu cessament. Finalment, un altre episodi que podria tenir una certa vinculació és l'afer de l'ofici de 5 de setembre de 1843 per part d'Intendència –servei de l'exèrcit encarregat del proveïment i pagament de les tropes– rebut per Vehils en què sol·licita la recaptació de totes les contribucions i els avançaments per al manteniment dels soldats.⁵⁸ D'aquesta carta, l'Ajuntament no va

tenir-ne notícia fins el 10 de setembre, i no es va poder acomplir perquè les arques municipals havien estat buidades de manera violenta per part del militar revoltat Francisco Ballera, precisament entre el 5 i el 10 de setembre. Després d'anades i vingudes de carta amb l'intendent, l'11 d'octubre aquest els escriu dient que, atesa la situació, "se deja libre el derecho de acudir contra aquel quien tuvo la culpa de haber callado el oficio de 5 de Setiembre", cosa que donaria a entendre que la culpa era de l'alcalde per no haver comunicat a temps l'ordre, ja que si ho hagués fet els diners haurien anat ràpidament a Barcelona. Tanmateix, pel que s'intueix a l'acta, els regidors no van acusar Vehils, malgrat que havia estat absent de la vila el dia 5, ja que l'ofici podria haver arribat amb retard. Fos com fos, el cessament de Vehils va ser per causa de força major i, a més, individualitzat, atès que només ell va ser destituït i no la resta de regidors del consistori progressista del 1843.

Com podem suposar, durant els deu anys de període moderat no és present al consistori, si bé assisteix a vegades a reunions en qualitat de contribuent o membre de les diferents juntes, com la del cementiri, de la qual fou un dels primers vocals el 1845. A banda del que és estrictament local, hi ha algunes notícies sobre les seves actuacions en l'àmbit comarcal: el 1851 és escollit vocal de la Junta Directiva del Partit Progressista en una reunió d'electors celebrada al Saló de la Patacada,⁵⁹ un càrrec que va ocupar com a mínim la resta de l'any, perquè es va encarregar de la vigilància i promoció de la candidatura del general Joan Prim al districte tercer, de les Afores, és a dir, de les localitats de Gràcia, Sant Martí de Provençals, Sant Andreu de Palomar i Badalona. Joan Prim, militar que gaudia de gran prestigi i popularitat, fou elegit diputat a Corts,⁶⁰ i el mateix Vehils, juntament amb altres correligionaris, van demostrar estar-hi a favor, afirmant que Prim sempre els havia despertat confiança.⁶¹

En l'àmbit local, després del pronunciament del 1854, que resultà en un nou govern de caràcter progressista, el governador civil Pascual Madoz va intentar reposar el govern progressista de 1843 i a Vehils com a alcalde. Tanmateix, els antics regidors hi van renunciar i el governador es veié obligat finalment a convocar eleccions municipals, de les quals va resultar elegit un nou consistori. Una vegada acabat el bienni progressista sí que va ser nomenat alcalde provisional, entre el 6 d'agost i 17 de novembre de 1856. Com a progressista que era no sabem com encaixar el motiu d'aquest nomenament, però probablement el renom i prestigi de Vehils a la localitat ho van fer possible. Un cop celebrades les eleccions municipals, fou designat en el càrrec Josep Viñas. Per la seva banda, a Vehils encara el trobem breument com a regidor durant el 1857, però no va durar gaire perquè al final va ser cessat i substituït per Marià Masoliver. De nou no sabem per quina raó es produeix aquest cessament o si hi va tenir a veure l'alcalde Viñas o algun dels regidors. A partir d'aquí, a banda del municipi, es dedicà a la política comarcal, i sabem que als voltants de 1864 i 1865 va arribar a ser president del Comitè Progressista del Districte de les Afores,⁶² on trobem un altre destacat polític local progressista i posteriorment alcalde, Sebastià Badia i Gibert, en aquest moment secretari de l'entitat.

Uns quants anys més tard, amb gairebé 70 anys, Pere Vehils feu el seu darrer acte de presència a la política municipal. Desencantat de la política estatal, s'uní als revolucionaris del setembre del 1868, que provocaren el derrocament de la monarquia d'Isabel II que tant havia defensat anys enrere. Passem d'una defensa a ultrança de la reina, com molts altres liberals, al cansament de mals governs i d'inestabilitat que comportà un gran desencís generalitzat a tot el país, que els feu tirar pel dret i fer fora la dinastia borbònica. Més enllà dels fets de la revolució, força ben coneguts, Vehils va formar part de la Junta Revolucionària que va regir els

destins de la vila durant uns mesos. La presidència anà a càrrec de Sebastià Badia, correligionari i company de Vehils a la política comarcal, mentre que a l'Ajuntament Martí Planas i Planas fou nomenat alcalde provisional fins a les eleccions municipals.

Activitat a la Milícia Nacional

A banda del component polític, és d'esment la seva importància com a actiu de la milícia nacional local. Aquesta força cívica i militar fou creada durant el Trienni Liberal, i només estigué activa més endavant en moments de domini progressista al govern central. Deixant de banda que amb 17 anys va ser elegit per a l'allistament militar, si parlem pròpiament de la milícia, s'hi integrà l'any següent de creació, el setembre de 1822. Habitualment ocupa càrrecs d'oficial o sotsoficial;⁶³ el 1823 era caporal de la segona companyia de milicians. La milícia durant aquests anys gairebé sempre va estar formada a base d'allistaments forçosos, i a sobre era un cos mal equipat, principalment per manca d'armes i uniformes, tal i com ho va reclamar el consistori badaloní i els oficials milicians, amb Pere Vehils signant com a representant dels caporals.

El trienni va acabar de manera violenta amb la invasió francesa dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, es restaurà l'absolutisme i fou dissolta la milícia. Com hem dit anteriorment, entre el 1826 i el 1831 aproximadament, Pere resideix a Manlleu, però uns pocs anys després de la seva tornada ens consta com a capità dels milicians voluntaris a les ordres de l'alcalde Bartomeu Rovira i Mandri⁶⁴ durant els aldarulls liberals de 1835, que van significar la crema de convents i altres centres religiosos, entre els quals hi ha el monestir de Sant Jeroni de la Murtra el mes de juliol. L'actuació dels milicians va evitar que els badalonins no s'unissin a les torbes procedents de la ciutat de Barcelona i va contribuir a

la protecció de la resta del patrimoni religiós de la zona. N'és un clar exemple el fet que el 29 d'octubre el rector de Santa Maria, Narcís Germà, certificà haver rebut de mans de Vehils diversos objectes de culte de la Cartoixa de Montalegre (Tiana), fet que n'evità la destrucció.⁶⁵

Cal recordar, també, que ens trobem en el context de la Primera Guerra Carlina (1833-1840). L'octubre de 1836 a Vehils el trobem destacat com a capità comandant el 30è batalló de la milícia local a Breda i Sant Celoni. Després d'aquesta acció, al gener del 1837 es va planificar el retorn dels milicians a Badalona i, pel que sembla, Vehils es va avançar a la tropa per començar a fer els preparatius. Mentre estava absent, els soldats badalonins foren forçats a traslladar-se a Tordera i de camí a Badalona foren emboscats i s'enfrontaren als carlins a Palafolls, esdeveniment que va sorprendre Vehils a Malgrat. De tornada a Badalona, l'Ajuntament va agrair als homes la seva actuació i fermesa enfront dels carlins. Pocs mesos després, Vehils va deixar el càrrec i trobem com a comandant accidental Martí Ferreras.⁶⁶

Uns quants mesos més tard, el 26 d'octubre de 1837 fou cridat a declarar pel fiscal militar José María Cortés, que en aquell moment estava instruint diverses causes des de l'Estat Major de Barcelona. Vehils va anar a declarar, i passats uns quants mesos, el febrer de 1838 el fiscal Cortés va fer diverses sol·licituds a l'Ajuntament demanant la compareixença de Vehils i d'un altre excomandant de la milícia, Antoni Garriga.⁶⁷ És en aquest moment quan se'ns desvetlla que hi havia sospites d'irregularitats amb els sous dels milicians, entre altres excessos durant l'estada a Breda, per exemple la sostracció de vitualles utilitzades en l'auxili de Tordera el 1837. Per aquesta raó, el fiscal demanà les llistes de revista i el pressupost de la milícia a l'alcalde, regidors i secretari, que van remetre la sol·licitud a Vehils. Però ell no les

tenia, tan sols recordava que el batalló el formaven 48 homes, a més de l'oficial, i tots cobraven el mateix sou, tret del comandant. D'acord amb aquesta declaració, el consistori va eludir l'ordre del fiscal adduint impossibilitat de verificar la documentació, perquè no es conservava a l'arxiu. Posteriorment, el 20 de setembre de 1839 Vehils, essent alcalde, va trametre a Cortés uns certificats de justícia que havia conservat personalment. No content amb això, el fiscal va obrir causa contra Pere Vehils, que va durar tres anys i que li va suposar una condemna pecuniària de 3.380 rals. La sentència va ser recorreguda, i es va demanar la nul·litat segur de la seva innocència i l'honradesa dels seus actes. Fins i tot sabem que el 3 de gener de 1842 va denunciar davant l'alcalde provisional de Barcelona un libel difamatori contra el seu honor publicat a *El Constitucional* el 25 de desembre.⁶⁸ Tanmateix, la denúncia fou desestimada per unanimitat per no haver-hi prou motius, cosa que va provocar la queixa de Vehils. En tot cas, no sabem el resultat final, però guanyés o perdés el prestigi i la reputació de ben segur que van romandre intactes. Això ho suposem per les felicitacions que va remetre l'Ajuntament de Badalona el 29 de juny de 1842,⁶⁹ dia de Sant Pere, reconeixent la seva tasca i trajectòria a la milícia i com a alcalde. Com hem vist abans, el 1843 tornaria a encarregar-se simultàniament de la comandància de la milícia i de l'alcaldia, un any convuls a causa del pronunciament contra la regència d'Espartero i la revolta de la Jamància, on la seva experiència hagué de ser crucial, com hem comentat en l'apartat anterior.

El període de la dècada moderada va suposar la supressió de la milícia, i només serà reactivada durant el bienni progressista, amb problemes per obtenir una seu i equipament. Com un dels seus millors antics actius, Vehils, amb més de 50 anys, va ser nomenat comandant a l'inici de juliol de 1855.⁷⁰ El seu nomenament l'hem de relacionar amb el desarmament de part

dels milicians i la reorganització del cos el mes de juny a causa del suport que van donar a la vaga obrera succeïda a Badalona aquell any.⁷¹ Finalment, la vaga fou sufocada per l'exèrcit i els milicians de classe obrera en van ser expulsats. Pel que sabem, des d'aquell moment, les seves activitats van estar més lligades a la seguretat de la vila amb patrulles, per la qual cosa es proposà la creació d'una unitat de milicians de reserva per a major seguretat i repòs, amb la col·laboració econòmica de l'Ajuntament.⁷² La darrera actuació de Vehils al capdavant de la milícia va ser als 57 anys, el 15 d'agost de 1856, poc abans de la dissolució del cos. Per evitar la propagació de l'efecte de les revoltes que van esclatar a Barcelona entre el 18 i 22 de juliol,⁷³ va manar formar batalló als milicians i, en veure que al costat de les files dels seus homes s'hi estaven formant grups sospitosos, va ordenar el desarmament total de tothom allí present i les armes van ser dipositades a Santa Maria sota la vigilància dels milicians de reserva. La resta de patrulles van recórrer la vila a fi de mantenir l'ordre públic i, davant de tota demanda dels revoltats, Vehils, en nom seu i dels seus homes, contestà sempre fermament que defensaria la monarquia d'Isabel II i les prerrogatives de la reina.

Mort

Quan va esclatar la revolució del 1868, Vehils ja era una persona gran. Va morir a Badalona dos anys després, el 19 d'octubre de 1870. Havia atorgat testament davant del notari Esteve Torent i Torrebadella el 15 de setembre de 1857.⁷⁴ La vídua, Maria Remolins, en va demanar una còpia com a marmessora. Va quedar com a usufructuària dels béns del seu marit i l'11 de juny de 1871 va fer inventari de béns i ella mateixa va atorgar testament.⁷⁵ Va fer beneficiària la seva filla Isabel i en va excloure els fills i néts de Teresa, difunta feia uns quants anys, perquè Vehils

Tomba propietat de Maria Remolins, vídua de Pere Vehils, a l'interior de la capella del cementiri vell. Fotografia: Ezequiel Barrios Pagès.

li havia donat una important quantitat monetària el 1848.⁷⁶ Sabem que Remolins va passar a viure a Barcelona, però es va fer enterrar a Badalona: va adquirir la tomba número 7 de la capella del cementiri Vell,⁷⁷ on probablement feu enterrar el seu marit —tot i que no en tenim constància— i posteriorment ella també hi fou sebollida. Encara avui a la làpida s'hi llegeix “Propiedad / de / D.ª Maria Ramolins vda. de / D. Pedro Vahils / Año 1883”.

De la totalitat de béns llegats per Vehils, com hem dit abans, el negoci del guix va ser venut a Ramon Llobet el 1873, mentre que, pel que fa a les terres, el 1879 a l'amillament encara consten a nom de Remolins,⁷⁸ però després de la seva mort van passar a les mans de les besnebodes de Vehils, Josepa Suñol i Carlota i Assumpció Maristany.

Notes

1. Aquest treball va ser elaborat paral·lelament a l'article sobre l'Ajuntament de Badalona en el període de 1835-1868, publicat l'any passat en aquesta mateixa revista en el qual s'oferia una primera biografia de Vehils, a més de la resta d'alcaldes del període. Per tenir una visió general coincident amb la vida del biografat vegeu: PALACIO SERRA, Francesc. “L'Ajuntament de Badalona des de l'establiment de l'estat liberal fins a la Revolució de Setembre (1835-1868)”. *Carrer dels Arbres*, núm. 5, 2020, 4a època, p. 128-158.

2. El cognom Vehils el trobem escrit de diverses formes, sobretot com Behils, Bahils, Bails o Bayls, però al segle XIX la família i el mateix Pere escriuen sempre la forma Vehils. Pel que fa al segon cognom, hem optat per escriure'l Torrents, tot i que hem localitzat una signatura del mateix Vehils en la qual fa servir la versió Torrens.

3. Museu de Badalona. Arxiu Josep M. Cuyàs i AHPB. Esteve Torent i Torrebadella, fol. 143-145, 15 setembre 1857.

4. Hem aprofitat per confeccionar l'arbre genealògic de la família Vehils, que podeu veure en aquest article. S'ha confeccionat principalment gràcies a l'*especulo* del fons patrimonial de l'Arxiu Josep M. Cuyàs, conservat al Museu de Badalona.

5. Can Vehils va ser una casa situada a la carretera Reial, avui carrer de Francesc Layret, actualment desapareguda. El padró del 1821 la senyala amb el número 1, encara que estava ubicada aproximadament entre on avui hi ha els carrers de Jaume Borràs i del Temple. Desconeixem quin aspecte tenia, tot i que al final del segle XIX es deia que el seu aspecte era espantós, probablement perquè no lligava amb les noves construccions del voltant —les quals ja la devien envoltar totalment— i perquè va començar a ser font de queixes dels veïns de Dalt de la Vila, especialment del voltant del Clos de la Torre, que volien anar a Baix a Mar. Ja el 1878 *El Eco de Badalona* recull una queixa dels veïns que havien de fer molta volta per arribar fins a la carretera. Finalment, l'Ajuntament va expropiar una part de la finca que va servir per ampliar la carretera Reial tot i que el carrer del Temple no connectaria amb la part alta fins al 1891 amb la urbanització d'uns terrenys del marquès de Barberà. Amb tot, la casa no va desaparèixer en aquest moment, perquè el 1930 Josep M. Cuyàs escriu un article a *El Eco de Badalona* en el qual diu que la casa encara persistia molt modificada entre el carrer del Temple i la impremta Casas, voltada d'edificacions que la privaven de tota vista exterior, cosa que la feia molt desconeguda per als badalonins. Per tant, la façana de la casa no donava directament a la carretera, sinó que quedava enretirada de la via, tot i que prou enganxada a les edificacions més modernes, tant com per no sortir diferenciada als diferents plànols de Badalona. Probablement Can Vehils va tenir accés a través del carreró que en el futur esdevindria el carrer de Jaume Borràs, i la casa segurament

va ser enderrocada en fer-se les obres d'obertura del carrer. Font: AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona; *El Eco de Badalona*, 10 i 16 novembre 1878, 24 desembre 1880, 11 gener 1930; CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*, vol. V. Badalona: A. G. Duran, 1979, p. 86-89; ABRAS POU, Margarida; CARRERAS GARCÍA, Montserrat; NIETO SABATER, M. Dolors. *Tots els carrers de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 2003, p. 237.

6. Museu de Badalona. Arxiu Josep M. Cuyàs.

7. ACA. Reial Audiència de Catalunya. Registre núm. 964.

8. ACA. Reial Audiència de Catalunya. Registres núm. 1249 i 1251.

9. Intuïm aquesta informació perquè Pere Vehils consta al padró de 1861 com "Pedro Vehils y Claris". D'altra banda, al *Diario de Barcelona*, 13 agost 1806 s'esmenta Francesc Torrents per una venda de cases a Badalona, al qual se l'havia de buscar a la masia de Can Claris. Es tractaria de Francesc Torrents i Branni, fill de Josep Torrents i Rosa Branni, germanastre de Paula Torrents i Banús, que era filla d'Isabel Banús. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona. Dades familiars confeccionades a partir d'esposalles: ACB. Llibres d'esposalles, vol. 150, fol. 153v, 26 setembre 1773; vol. 157, fol. 244, 28 gener 1788; vol. 160, fol. 68v, 13 octubre 1792.

10. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.

11. AHPB. Ignasi Teixidor i Llansó, fol. 166-167, 29 juny 1831.

12. AHPB. Ignasi Teixidor i Llansó, fol. 154-162, 19 octubre 1831.

13. AHPB. Ignasi Teixidor i Llansó, fol. 259, 20 desembre 1831.

14. *El Espectador*, 1 octubre 1842.

15. AHPB. Francesc de Sales Rufasta i Òdena, fol. 20, 21 gener 1849.

16. AHPB. Esteve Torent i Torrebadella, fol. 363-364, 26 desembre 1861.

17. AHPB. Esteve Torent i Torrebadella, fol. 475-480, 11 juny 1871.

18. Museu de Badalona. Arxiu Josep Maria Cuyàs. Processos de la Cúria Eclesiàstica. Hem cercat el mateix procés de Maria Remolins contra Pere Seriol a l'Arxiu Diocesà de Barcelona, però no se n'ha conservat cap còpia, malgrat constar en els registres de 1826.

19. Dades de l'Arxiu Parroquial de Tiana extretes per Abelard Chimisanas, contingudes a: <<http://www.chimisanas.cat/genealogia.htm>> [Consultat: 15 abril 2020]

20. Arxiu de Santa Maria de Badalona. Llibre X de baptismes, 1831.

21. ADB. Expedients matrimonials. Pere Vehils i Maria Remolins, 6 juny 1841.

22. Narcís Germà i Bayer (Girona, 1775-Badalona, 1858). Va ser rector de les parròquies de Sant Martí de Cerdanyola del Vallès i de Santa Maria de Badalona. A la darrera va beneir el nou cementiri el 1835, que avui en diem "vell", i n'organitzà la primera junta el 1845. Font: ABRAS POU, Margarida. *Els cementiris de Badalona*. Badalona: Ajuntament de Badalona, 1998, p. 66; SÁNCHEZ, Miquel. "L'animadversió dels pagesos de Cerdanyola vers els francesos". *Terme*, núm. 24 (2009), p. 224; AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.

23. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.

24. RONDA AÑÓN, Neus. "Un «llibre de conductes» de Badalona i rodal 1826-1878". *Societat Onomàstica*, març 1985, p. 27.

25. Francesc de Paula Parés i Ferreras (Badalona, 1803-1883). Va ser metge i cirurgià, fill del també cirurgià Francesc Parés, de Sant Quirze de Besora, i de Ramona Ferreras. Llicenciat en Medicina el 1823, va exercir tota la seva vida a Badalona i va ser molt ben considerat per la població. El seu fill Carles, també metge, va ser alcalde de Badalona entre el 1890 i el 1891. Font: AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona; AUB. Expedients acadèmics. Francisco de Paula Parés Ferreras.

26. Agraïeix a Josep Estruch i Traité la seva col·laboració d'intentar esbrinar-ne el significat.

27. *Gaceta de Madrid*, 19 febrer 1859.

28. La *Gaceta* no dona una informació gaire acurada de la ubicació d'aquests terrenys, que el mateix any va ser cedit en emfiteusi a Francesc Tarascó i Maria Sahún. Només diu que eren limítrofes amb un terreny de Pere Casals i Xicota. Tanmateix, si que diu que el 7 de febrer de 1779 ho havia comprat Francesc Fillol a Josep Casals. Aquest propietari ha de ser el mateix que consta al *Mapa que manifiesta la heretat de l'Iltre. Sor. Marqués de Barbará* de 1797, el terreny del qual –que no apareix sencer– ocupa tota la franja del torrent de la Font des del cementiri vell fins a l'actual carrer de Sant Bru. Vegeu: ESTRUCH TRAITÉ, Josep. "Estudi del *Mapa que manifiesta la heretat de l'Iltre. Sor. Marqués de Barbará*, de 1797". A *Carrer dels Arbres*, 4a època, núm. 4, 2019, p. 15 i 28.

29. 1 mujada equival a 4.896,50 m² i 1 mundina n'és una setzena part, 306,03m².

30. *La Corona*, 7 juny 1863.

31. AHPB. Francesc de Sales Rufasta i Òdena, fol. 88-89, 24 febrer 1848.

32. AHPB. Esteve Torent i Torrebadella, fol. 221-225, 31 març 1871.

33. AHPB. Esteve Torent i Torrebadella, fol. 255-256, 30 setembre 1861.

34. Una ploma d'aigua és una mesura de capacitat de líquid que equival a 2.200 litres diaris.

35. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 245-247, 11 setembre 1863.
36. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
37. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 252-254, 28 octubre 1859.
38. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
39. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 221-225, 31 març 1871.
40. AHPB. Ignasi Teixidor i Llansó, fol. 11-12, 11 gener 1835.
41. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 941-946, 27 octubre 1877.
42. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 104-105, 29 abril 1858.
43. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 5, 8 gener 1859.
44. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 74-75, 8 març 1862.
45. *La Iberia*, 4 març 1854.
46. *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona*, 3 agost 1839.
47. *Diario de Barcelona*, 15 octubre 1840.
48. *Diario de Barcelona*, 9 novembre 1841.
49. *El Constitucional*, 25 juliol 1839.
50. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
51. *Diario de Barcelona*, 12 juny 1843.
52. *Diario de Barcelona*, 15 juny 1843.
53. *Diario de Barcelona*, 29 juny 1843.
54. VILLARROYA FONT, Joan Dir.. *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999, p. 111.
55. *Diario de Barcelona*, 17 setembre 1843.
56. *Diario de Barcelona*, 17 octubre 1843 i 08 novembre 1843, entre d'altres.
57. *Diario de Barcelona*, 3 novembre 1844.
58. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
59. *Diario de Barcelona*, 3 i 6 maig 1851; *La Nación*, 26 juliol 1851; *El Barcelonés*, 5 maig 1851.
60. *Diario de Barcelona*, 13 i 17 agost 1851.
61. *El Áncora*, 6 maig 1851 i 20 juliol 1851.
62. *La Corona*, 6 octubre 1864 i *El Lloyd Español*, 30 octubre 1865.
63. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
64. Bartomeu Rovira i Mandri (Badalona, c. 1783-19 de juliol de 1872). Fou un propietari rústic resident al carrer del Rector, on encara es conserva la masia de Can Rovira, a més d'estar vinculat a Ca l'Umbert, al carrer de Santa Bàrbara. Fill i hereu de Francesc Rovira i Comas (mort el 1838) i d'Engràcia Mandri. Es va casar el 1803 amb Maria Anna Mariner i Calvet, natural de Sant Martí de Provençals. En la política local, fou regidor de l'Ajuntament el 1823, a les acaballes del Trienni Liberal, i alcalde de Badalona el 1834-1835, poc abans de l'establiment del règim liberal, a la mort de Ferran VII. ACB. Llibres d'esposalles, núm. 166, fol. 126; AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona; AHBDN. Fons judicial; Museu de Badalona. Arxiu Josep M. Cuyàs; *El Eco de Badalona*, 8 setembre 1934.
65. FOSSAS, M. *La Cartuja de Montalegre*, vol. III. Barcelona: Casa Provincial de Caridad, 1884, p. 336.
66. Probablement es tracta de Martí Ferreras i Font (Badalona, 1799-1868). Pagès i propietari, fill del metge Martí Ferreras i Soler i de Rosa Font i Jover, que també va ser regidor de l'Ajuntament i alcalde segon el 1842. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona. HERNÁNDEZ CARDONA, Àngel Manuel. "Martí Ferreras Soler, metge de Badalona i soci íntim de l'Acadèmia Mèdica-Pràctica de Barcelona". *Carrer dels Arbres*, núm. 5, 2020, 4a època, p. 94.
67. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
68. *El Constitucional*, 6 gener 1842 i *Diario de Barcelona*, 4 gener 1842.
69. SABATER ARQUER, Isidre. "Història de Badalona. El batlle Pere Vehils 1840-1843". *El Eco de Badalona*, núm. 42, 2 novembre 1835, any LXVIII.
70. *El Áncora* i *Diario de Barcelona*, 2 juliol 1855.
71. VILLARROYA, J. (dir). *Op. cit.*, p. 115.
72. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.
73. *El Clamor Público*, 29 juliol 1856.
74. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 221-225, 31 març 1871.
75. AHPB. Esteve Torent i Torredadella, fol. 479-480, 11 juny 1871.
76. AHPB. Francesc de Sales Rufasta i Òdena, fol. 180, 6 maig 1848.
77. ABRAS POU, M. *Op. cit.*, p. 65.
78. AHBDN. Fons de l'Ajuntament de Badalona.